

JANEZ JUHANT, BOJAN
ŽALEC, UR.
**ART OF LIFE. ORIGINS,
FOUNDATIONS AND
PERSPECTIVES**
MÜNSTER: LIT VERLAG,
2010.

Knjiga *Art of Life / Umetnost življenja* predstavlja zbornik razprav z mednarodne znanstvene konference, ki je potekala v Celju v Domu Sv. Jožefa od 4.-8. 11. 2009. Ker je konferenca obravnavala zelo široko področje (človeškega) življenja, ki ga moremo obvladovati le na način umetnosti, spretnosti in ne na način poljubnega razpolaganja, so se je udeležili strokovnjaki iz različnih disciplin. Z vidika teologije, medicine, filozofije, psihologije, pedagogike, religiologije, sociologije in cerkvenega prava so osvetljevali vprašanje umetnosti življenja.

Ptolomaeus de Lucca (ok. 1227-ok. 1327, srednjeveški zgodovinar in sodobnik Tomaža Akvinskega v dominikanskem redu) pravi, da je umetnost življenja (*ars vivendi*) obsežnejša in boljša od ostalih umetnosti tako, da so ostale umetnosti naravnane nanjo (Ptolomaeus de Lucca, *De regno continuatio*, lib. 3 cap. 11). Umetnost življenja skuša odgovoriti, kaj je to dobro, srečno življenje, ki se posamezniku kaže tudi kot smiselno. Odgovori ne morejo biti podani na način in po metodi naravoslovnih znanosti. Nudijo jih oz. zgolj napotujejo na iskanje odgovorov, ki jih mora za vsakokratno

posamično življenje najti vsak sam, družboslovne in humanistične znanosti. Torej znanosti, ki tudi umetnosti puščajo lastno področje delovanja in svojega iskanja resnice. Naravoslovje pa pri tem pogosto rado znanstveno dokazuje tisto, kar humanistične vede že vseskozi trdijo oz. kar ve vsaka zdrava pamet. Tako npr. vsak po zdravi pameti ve, da ljubeč, odziven, pozoren odnos matere do otroka koristi obema, izpolnjuje oba. Vendar so se naravoslovniki znanstveniki potrudili tudi znanstveno dokazati, da materina nežnost otroku koristi. Takšno dokazovanje je nasmejalo celo papeža Benedikta XVI (Seewald 2011, 142). Brez hermenevitične odprtosti do legitimnega epistemološkega statusa filozofije, teologije, religije in umetnosti sploh ne moremo razpravljati o vprašanju umetnosti življenja. Ta odprtost, torej, je *conditio sine qua non* za razumevanje te knjige.

Prof. Janez Juhant, pobudnik, glavno gonilo in predsednik programskega odbora konference, katere sad je tudi ta knjiga, v svojem prispevku *Živeti z: Dialog kot pot k umetnosti (dobrega) osebnega in skupnega življenja* razglablja o kritičnem stanju, v katerem se danes nahaja človeštvo. Sprašuje se, kako moremo najti ravnovesje med grabežljivostjo ljudi za dobrinami in omejenostjo dobrin na zemlji, ali moremo najti postavke, iz katerih lahko (pre) živimo. Odgovore je poiskal

v smeri krščanskega načina življenja. "Živeti z" je razložil kot zmožnost deliti dobrine, se vživljati v drugega in biti pripravljen dati na razpolago (svoje) življenje, da bi ga zares dobili.

Prof. Bojan Žalec v svojem prispevku *Mediji, resničnostni šovi, kreposti in nevarnosti interneta* raziskuje vpliv informacijske tehnologije na človeško življenje s filozofskega vidika. Pojave, ki jih prinaša sodobna visokotehnološka družba, medije, kibernetski prostor, medmrežje, virtualne skupnosti, pomen telesa v njih, obravnava z etičkih vidikov. Zaradi teh vidikov, človekove čustvenosti, potrebe po polnem srečevanju soljudi v odnosih, kjer nastopam v celoti svoje osebe in kjer v osebнем srečanju svoje (tudi razumsko) sporočilo predstavljam z večjo zavestjo odgovornosti, se kaže smiselnost takšnih konferenc, ki morda rojevajo tudi takšne zbornike, kot ga sedaj predstavljamo, čeprav bi nam sodobna tehnologija, medmrežje, omogočalo avdio-video konferenco s sedenjem vsakega udeleženca v svoji sobi pred računalnikom s spletno kamero.

Prof. Robert Petkovšek v svojem prispevku *Resnice biti, resnice življenja* interpretira fenomenološko analizo fenomena življenja pri Michelu Henryju. Henry tako kot Nietzsche in Heidegger meni, da je življenje v svoji izvornosti izključeno iz moderne kulture, kjer pojem

sveta predstavlja obzorje vidnosti, po katerem lahko vse postane vidno, pojav-za-nas. Pojav-za-nas imamo na Zahodu za resnico, kar Henry imenuje "resnica sveta". Vendar resnice ne moremo skrbiti na obzorje vidnosti in pojavov sveta, ker bi bila s tem izključena notranja izkušnja in izkušnja transcendence. Bistvo življenja ni v pojavljanju in objektivnosti, ampak v zmožnosti notranje samo-izkušnje, notranjega samo-razodetja, ki je neposredno in pred-svetno. Brez notranjega samo-razodevanja, ki nam predstavlja resnice življenja, ne more biti resnic sveta, se pravi razodevanja. Samo-razodevanje ni pogojeno z resnico sveta. Resnica je zato opredeljena kot življenje, ki je samo-razodevanje. Čar radikalne fenomenologije se skriva prav tu; za svoje predmete nima fenomenov, ampak samo fenomenološko substanco, življenje.

Prof. Branko Klun se vprašanjem življenja približa, tako kot Petkovšek, s fenomenoloških izhodišč. V predavanju *Življenje in vprašanje smisla. Nekaj fenomenoloških razmislekov* za izhodišče svoje fenomenološke analize vzame faktično življenje. To življenje že vselej vsebuje razumevanje sebe in sveta ter je zato neločljivo povezano s pomenljivostjo in smislom. Osnovanje smisla se dogaja kot način življenja in ima značaj možnosti. Kriterij smisla življenja ne more biti

postavljen od zunaj, ampak ga moramo najti v življenju samem (oz. če rečemo v smislu Petkovškovega predavanja, ne more biti del resnic sveta, razodetja, temveč samo-razodetja, samo-izkušnje življenja).

Ker knjiga vsebuje 32 razprav, prispevkov, ki so razdeljeni na pet področij, ne bomo predstavljali vseh, saj nam gre bolj za predstavitev glavne vsebin knjige. Primerno pa je, da od trinajstih razprav tujih avtorjev predstavimo vsaj prispevke treh zelo vidnih avtorjev.

Prof. Ulrich Beck, do letnega semestra 2009 profesor za sociologijo na Ludwig-Maximilians-Universität v Münchnu in na London School of Economics and Political Science, je za knjigo *Art of Life* oddal prispevek *Dva obraza religije*, ki ga je spisal za predstavitev ob izidu prevoda svoje knjige *Der eigene Gott / Lastni Bog* v slovenskem jeziku pri Študentski založbi v zbirki Claritas jeseni 2009. Beck je gotovo najbolj znani živeči nemški sociolog. V omenjeni knjigi obravnava položaj religij v sodobnem svetu in razmišlja o zmožnosti religij za mir in njihovem potencialu za nasilje, kar je tudi podnaslov knjige. V prispevku za knjigo, ki jo predstavljamo, je razvijal teme iz svoje knjige. Pravi, da imajo religije dva obraza. Za prvega je značilno kozmopolitsko bratstvo, ki presega delitve na nacije in razrede (znotraj ene religije). Drug obraz religije

pa je tista njena lastnost, ki demonizira religioznost drugega, druge religije. Tako lahko religija tudi ubija (verske vojne). V sedmih tezah, ki jih razvije, skuša osvetliti specifične lastnosti religije v sodobnosti, od njene individualizacije (ki privede do lastnega Boga vsakega posameznika) do vprašanj nasilja, strpnosti in odnosa med mirom in resnico (ki se lahko izključujeta). (Lastni) Bog v sodobni družbi ima zmožnost ljudi civilizirati ali barbarizirati, religije nas lahko združujejo ali pa ločujejo. Lahko gradijo mostove, istočasno pa religijsko določene prepade. Načelo enakosti vseh ljudi pred Bogom nekatere religije popolnoma upoštevajo, druge pa to načelo enakosti in dostojanstva vseh ljudi (samovoljno) odrekajo drugovercem in brezvercem. "Umetnost", ki se je moramo priučiti in bo ključna za trajen obstoj človeštva in tudi človečnosti, je, kako naj pri strpnosti, razumevanju med religijami (lastno) resnico kot odločilni kriterij za konsenz in dialog nadomestimo z mirom (kot večjo vrednoto).

Prof. Santiago Sia, profesor filozofije na Papeškem ateneju v Dublinu, Irska, je danes gotovo med najvidnejšimi avtorji s področja procesne filozofije in teologije. Omenimo samo nekaj njegovih knjig: *God in Process Thought: a Study in Charles Hartshorne's Concept of God; From Suffering to God: Exploring Our Images*

of God in the Light of Suffering; Personal Identity, the Self and Ethics. Sam zase sicer pravi, da se ne prišteva med procesne filozofe, vendar mu procesna misel predstavlja dober okvir, v katerega lahko vstavlja slike z zelo različnih področij, ki jih v tem okvirju more povezati v smiselno celoto. V knjigi *Art of Life* predstavi razpravo z naslovom *Postavljanje ločil v sporočilo življenja: slovnično-filozofska vaja pri iskanju smisla*,¹ ki povzema ideje iz uvoda nove knjige, ki jo pripravlja na temo etike. V tem predavanju je k vprašanju smisla pristopil z interdisciplinarno refleksijo. Osnovna trditev je, da nas življenje obdarja s izzivom: lahko postane 'obsodba' nad nami, lahko pa ga imamo za 'niz stavkov,' ki vsebujejo sporočilo. Tako, kot je v slovnici potrebno vstaviti primerna ločila, da smo zmožni osmisлити razvrstitev besed v stavku, je tudi v življenju potrebno ustvariti 'ločilne momente', da si olajšamo branje sporočila življenja. V sporočilo življenja moramo ločila vstaviti pravilno, da nam njegov smisel postane bolj jasen. Vstavljanje ločil je seveda odvisno od konteksta, v katerega je sporočilo, življenje, postavljeno. Kontekst deloma izberemo sami, deloma smo vanj postavljeni, v najvišji meri pa priča o tem, da vsi iščemo odgovor na vprašanje smisla življenja.

Kot zadnjega predstavimo prof. Wilhelma Schmida, ki prihaja iz Berlina, a je habilitiran na univerzi v Erfurtu.

Schmid je gotovo najvidnejši in najodmevnejši sodobni evropski avtor na področju umetnosti življenja. O tej temi je spisal mnogo knjig, npr. *Auf der Suche nach einer neuen Lebenskunst; Philosophie der Lebenskunst; Schönes Leben?; Die Fülle des Lebens*. Njegov prispevek nosi naslov *Nekaj temeljnih vprašanj umetnosti življenja*, v katerem se sprašuje, ali je življenje, ki ga živimo, res naše. Mnogo dejavnikov, nad katerimi imamo komaj kaj nadzora, vpliva na naše življenje. Umetnost življenja sploh ni enostavna, ker je soočena z nekaterimi temeljnimi vprašanji, kot npr. v kakšnem kontekstu živim, kdo sem, kakšno izbiro, možnosti imam, kaj morem storiti, kaj pomeni 'živeti dobro'? Kljub silam, ki nas ogrožajo, to življenje postaja naše, samo mi ga lahko uresničimo. In samo mi sami smo odgovorni – samim sebi – za to življenje. Nihče drug ne more prevzeti odgovornosti zanj namesto nas, kar je posebej očitno, ko doseže svoj terminalni trenutek svoje stalne pripravnosti. Umetnost življenja je po Schmidu resnost poskusa pravočasno (se pravi, preden se nam čas izteče) oblikovati naše življenje kot svoje lastno. Dandanes to pomeni tudi zelo težko delo stopnjevanja lastne avtonomije. Samo mi lahko storimo, da naše življenje postane 'dobro živeto življenje'. Pri vsem tem je pomembno, da se zavedamo, da je umetnost življenja 'filozofska', kar kaže že njen

izvorni grški termin *techne tou biou* in njegova uporaba v filozofiji. Filozofska refleksija more izboljšati življenjske veščine, naše zmožnosti, da življenje zavestno obvladujemo. Filozofija pomaga razjasniti življenjsko situacijo in možnosti, ki jih posameznik ima oz. nima.

Ker je umetnost življenja umetnost in povrh tega še filozofska, pomeni, da nihče ne more biti do kraja izveden v njej. Na vsakem izmed nas je naloga, da jo živimo ali slikamo na sebi lasten način. V okvirih naših pogojenosti, na platno našega življenja, s čopičem in barvami naših misli, odločitev, besed, dejanj, navad in razvad. Umetnost življenja si prizadeva doseči dobro življenje, ki vključuje tudi kreposti kot so človečnost, preudarnost, pravičnost, zmernost, pogum, vero, upanje, ljubezen, ki jih moramo nujno gojiti, če želimo preživeti in živeti kot ljudje.

Jožef Leskovec

SEZNAM REFERENC:

- Ptolomaeus de Lucca. 2010. *De regno continuatio*. <http://www.corpusthomicum.org/it/index.age.jsessionid=78C36A37873468F5E2B4CD38752F8F44> (pridobljeno 9. december 2009).
- Juhant, Janez, Bojan Žalec, ur. 2010. *Art of Life. Origins, Foundations and Perspectives*. Münster: LIT Verlag.
- Seewald, Peter. 2011. Benedikt XVI. Luč sveta. Papež, Cerkev in znamenja časov. Pogovor s Petrom Seewaldom. Ljubljana: Družina.

1. To razpravo je Rok Blažič prevedel za revijo Tretji dan, št. 3/4, 2010, str. 23-31.